

DECIZIA nr.222
din 20 aprilie 2023

referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art.159 alin.(3) teza finală din Codul penal și ale art.386 alin.(2) din Codul de procedură penală

Publicată în Monitorul Oficial nr.441 din 22.05.2023

Marian Enache	- președinte
Mihaela Ciochină	- judecător
Cristian Deliorga	- judecător
Laura-Iuliana Scântei	- judecător
Gheorghe Stan	- judecător
Livia Doina Stanciu	- judecător
Elena-Simina Tănăsescu	- judecător
Varga Attila	- judecător
Claudia-Margareta Krupenschi	- magistrat-asistent-șef

1. Pe rol se află soluționarea excepției de neconstituționalitate a prevederilor art.159 alin.(3) teza finală din Codul penal și ale art.386 alin.(2) din Codul de procedură penală, excepție ridicată de Florin Iorgu Basarab în Dosarul nr.14461/245/2018 al Judecătorei Iași – Secția penală și care constituie obiectul Dosarului Curții Constituționale nr.3288D/2019.

2. Dezbaterile au avut loc în ședința publică din 24 noiembrie 2022, cu participarea reprezentantului Ministerului Public, procuror Daniela Băloi, fiind consemnate în încheierea de ședință de la acea dată, când, în temeiul prevederilor art.57 și ale art.58 alin.(3) din Legea nr.47/1992 privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale, pentru o mai bună studiere a problemelor ce au format obiectul dezbaterii, Curtea a amânat pronunțarea pentru 15 decembrie 2022, dată la care, constatând că nu sunt prezenți toți judecătorii care au participat la dezbateri, în temeiul art.58 alin.(1) teza întâi din Legea nr.47/1992, a amânat pronunțarea pentru 31 ianuarie 2023. La acest termen și ulterior, Curtea a amânat succesiv cauza pentru o mai bună studiere a problemelor ce au format obiectul dezbaterii, acordând termene la 28 februarie 2023, 21 martie 2023 și 20 aprilie 2023, când a pronunțat prezenta decizie.

CURTEA,

având în vedere actele și lucrările dosarului, constată următoarele:

3. Prin Încheierea din 11 aprilie 2019, pronunțată în Dosarul nr.14461/245/2018, **Judecătoria Iași – Secția penală a sesizat Curtea Constituțională cu excepția de neconstituționalitate a prevederilor art.159 alin.(3) teza finală din Codul penal și ale art.386 alin.(2) din Codul de procedură penală.** Excepția de neconstituționalitate a fost ridicată de Florin Iorgu Basarab într-o cauză penală în care autorul excepției a fost trimis în judecată pentru săvârșirea infracțiunii de tâlhărie calificată, prevăzută de art.233 alin.(1) și art.234 alin.(1) lit.d) din Codul penal.

4. **În motivarea excepției de neconstituționalitate se susține, în esență, că textele criticate sunt neconstituționale prin aceea că nu permit ca instituția împăcării, intervenită prin schimbarea încadrării juridice a faptei, să își producă efectele, deoarece, conform art.159 alin.(3) teza finală din Codul penal, împăcarea poate produce efecte numai dacă are loc „până la citirea actului de sesizare a instanței”.** Această sintagmă creează o evidentă discriminare între, pe de o parte, persoanele față de care, în cursul urmăririi penale, procurorii au dat o încadrare corespunzătoare faptelor imputate și, pe de altă parte, persoanele față de care a fost stabilită încadrarea juridică a faptei în mod eronat. Legiuitorul a urmărit ca prin art.386 alin.(2) din Codul de procedură penală să se corecteze erorile de încadrare juridică din faza de urmărire penală, reglementând instituția schimbării încadrării juridice, care presupune, însă, anumite schimbări de ordin procedural, cum ar fi cele determinate de schimbarea încadrării juridice de la o infracțiune pentru care acțiunea penală se pune în mișcare din oficiu la o infracțiune pentru care acțiunea penală se pune în mișcare la plângerea prealabilă. Însă legiuitorul nu a reglementat și situația în care schimbarea încadrării juridice vizează trecerea de la o infracțiune față de care nu acționează împăcarea, drept cauză de înlăturare a răspunderii penale, la una față de care împăcarea produce efecte juridice.

5. Mai mult, punerea în discuție, în cursul judecății, a unei eventuale schimbări a încadrării juridice date faptelor prin actul de sesizare are loc ca moment procesual în cursul cercetării judecătorești – care este întotdeauna ulterioară momentului citirii actului de sesizare, fiind depășit astfel

termenul până la care ar putea interveni împăcarea. Se precizează că, pe parcursul desfășurării procesului penal, nici judecătorul de drepturi și libertăți și nici judecătorul de cameră preliminară nu au competența funcțională de a analiza încadrarea juridică a faptelor. Aceasta se realizează exclusiv în faza de judecată, de către judecătorul de fond, însă numai în cursul cercetării judecătorești, care este ulterior momentului procesual al citirii actului de sesizare.

6. În consecință, aplicabilitatea instituției împăcării se realizează în faza de urmărire penală, exclusiv de către reprezentanții Ministerului Public, fiind practic tranșat încă din acest moment procesul incipient dacă va fi sau nu incidentă instituția împăcării, iar persoanelor învinuite nu li se acordă posibilitatea ca acest aspect să fie examinat de un magistrat-judecător, ceea ce contravine flagrant prevederilor art.16 și 21 din Constituție.

7. Or, statul trebuie să adopte reglementări care să asigure o protecție egală drepturilor și intereselor legitime ale persoanelor, mai ales în materie penală, și nu să creeze discriminări între diferite categorii de persoane, în funcție de aprecierea dată faptelor de către reprezentanții Ministerului Public.

8. **Judecătoria Iași – Secția penală** apreciază că excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art.159 alin.(3) din Codul penal este neîntemeiată, indicând jurisprudența în materie a Curții Constituționale (Decizia nr.311 din 9 mai 2017 și Decizia nr.158 din 14 martie 2019).

9. În ceea ce privește excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art.386 alin.(2) din Codul de procedură penală, instanța judecătorească apreciază că și aceasta este neîntemeiată, având în vedere că în urma schimbării încadrării juridice într-o infracțiune pentru care acțiunea penală se pune în mișcare la plângerea prealabilă a persoanei vătămate, instanța este obligată să întrebe persoana vătămată dacă formulează plângere prealabilă, manifestarea de voință a acesteia fiind necesară pentru a aprecia asupra continuării cercetării judecătorești sau, dimpotrivă, pentru a dispune încetarea procesului penal pe temeiul lipsei plângerii prealabile. Pe de altă parte, dacă încadrarea juridică menționată în rechizitoriu este schimbată într-o infracțiune pentru care acțiunea penală este pusă în mișcare din oficiu, fiind posibilă doar împăcarea părților, această nouă situație juridică nu conferă părților dreptul de a dispune, prin împăcare, cu privire la acțiunea penală pusă în mișcare din oficiu, întrucât aceasta este atributul exclusiv al statului.

10. În concluzie, consideră că textele de lege criticate nu contravin prevederilor art.16 și 21 din Constituție, invocate în motivarea excepției de neconstituționalitate.

11. Potrivit prevederilor art.30 alin.(1) din Legea nr.47/1992, încheierea de sesizare a fost comunicată președinților celor două Camere ale Parlamentului, Guvernului și Avocatului Poporului, pentru a-și exprima punctele de vedere asupra excepției de neconstituționalitate.

12. **Președinții celor două Camere ale Parlamentului, Guvernul și Avocatul Poporului** nu au comunicat punctele lor de vedere.

CURTEA,

examinând încheierea de sesizare, raportul întocmit de judecătorul-raportor, concluziile procurorului și dispozițiile legale criticate, raportate la prevederile Constituției, precum și Legea nr.47/1992, reține următoarele:

13. Curtea Constituțională a fost legal sesizată și este competentă, potrivit dispozițiilor art.146 lit.d) din Constituție, precum și ale art.1 alin.(2), ale art.2, 3, 10 și 29 din Legea nr.47/1992, să soluționeze excepția de neconstituționalitate.

14. **Obiectul excepției de neconstituționalitate** îl reprezintă dispozițiile art.159 alin.(3) teza finală din Legea nr.286/2009 privind Codul penal, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.510 din 24 iulie 2009, precum și cele ale art.386 alin.(2) din Legea nr.135/2010 privind Codul de procedură penală, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.486 din 15 iulie 2010. Textele de lege criticate au următorul cuprins:

- Art.159 alin.(3) din Codul penal – *Împăcarea*: „(3) *Împăcarea produce efecte numai cu privire la persoanele între care a intervenit și dacă are loc până la citirea actului de sesizare a instanței.*”;

- Art.386 alin.(2) din Codul de procedură penală – *Schimbarea încadrării juridice*: „(2) *Dacă noua încadrare juridică vizează o infracțiune pentru care este necesară plângerea prealabilă a persoanei vătămate, instanța de judecată cheamă persoana vătămată și o întreabă dacă înțelege să facă plângere prealabilă. În situația în care persoana vătămată formulează plângere prealabilă, instanța continuă cercetarea judecătorească, în caz contrar dispunând încetarea procesului penal.*”

15. Normele fundamentale invocate sunt cele ale art.16 – *Egalitatea în drepturi* și ale art.21 – *Accesul liber la justiție* din Constituție, precum și cele ale art.6 și 14 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, care consacră aceleași principii și drepturi.

16. Examinând actul de sesizare și celelalte documente aflate la dosarul cauzei, Curtea Constituțională reține că autorul excepției a fost trimis în judecată prin rechizitoriu pentru săvârșirea infracțiunii de tâlhărie calificată, prevăzută de art.233 alin.(1) și art.234 alin.(1) lit.d) din Codul penal. Până la citirea actului de sesizare, acesta a depus la instanță o declarație notarială potrivit căreia persoana vătămată s-a împăcat total, necondiționat și definitiv cu inculpatul (autorul excepției) cu privire la infracțiunea de furt calificat (prevăzută de art.229 din Codul penal), persoana vătămată fiind totodată de acord să își retragă plângerea penală formulată împotriva inculpatului cu privire la infracțiunea de lovire și alte violențe. Această declarație este menționată în cuprinsul încheierii din ședința publică în care instanța a dat citire actului de sesizare și prin care a stabilit un nou termen pentru efectuarea cercetării judecătorești, cu citarea martorilor în vederea administrării probatorului.

17. În acest cadru procesual, inculpatul a invocat, prin apărătorul din oficiu, excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art.159 alin.(3) teza finală din Codul penal și ale art.386 alin.(2) din Codul de procedură penală, susținând, în esență, că în situația în care, prin schimbarea în cursul judecătii a încadrării juridice a faptei penale într-o infracțiune pentru care împăcarea este, conform legii penale, aplicabilă, această instituție juridică nu își poate produce, practic, efectele juridice, deoarece este depășit momentul procesual al citirii actului de sesizare, impus de art.159 alin.(3) din Codul penal, ceea ce contravine flagrant prevederilor art.16 și 21 din Constituție, invocate sub aspectul ocrotirii egale prin lege a tuturor drepturilor fundamentale procesuale și a garanțiilor acestora.

18. Analizând excepția de neconstituționalitate și cadrul legal incident în materie, Curtea constată că noțiunea de „încadrare juridică” nu este definită de legiuitor, aceasta fiind considerată, în literatura de specialitate, ca reprezentând operațiunea de stabilire a concordanței între starea de fapt și normele juridice aplicabile privind incriminarea, precum și dispozițiile generale aplicabile pentru tragerea la răspundere penală a făptuitorului (dispoziții din Partea specială a Codului penal ori din legi speciale cu dispoziții penale, dar și dispoziții din Partea generală a Codului penal referitoare la tentativă, participare, pluralitate de infracțiuni, circumstanțe atenuante sau agravante etc.). Încadrarea juridică a faptei penale se face de către procuror, la începutul urmăririi penale, se aduce la cunoștința suspectului sau inculpatului și poate fi contestată prin plângerea împotriva actelor procurorului. Încadrarea juridică reprezintă un element central al rechizitoriului, deoarece, dacă este îndeplinită una dintre condițiile prevăzute de art.16 alin.(1) din Codul de procedură penală (de exemplu, fapta nu este prevăzută de legea penală; există o cauză justificativă sau de neimputabilitate; există o cauză de nepedepsire prevăzută de lege etc.), punerea în mișcare a acțiunii penale sau exercitarea acesteia încetează.

19. După trimiterea în judecată, judecătorul de cameră preliminară nu are competența de a schimba, la cerere sau din oficiu, încadrarea juridică stabilită de procuror prin rechizitoriu, întrucât obiectul acestei proceduri îl constituie verificarea competenței și a legalității sesizării instanței, precum și verificarea legalității administrării probelor și a efectuării actelor de către organele de urmărire penală (art.342 din Codul de procedură penală).

20. Schimbarea de încadrare juridică se dispune fie când a fost realizată o greșită apreciere inițială a încadrării juridice a faptei, fie când intervin sau se descoperă ulterior împrejurări care conduc la reținerea unei încadrări juridice diferite față de cea inițială. Legislația penală permite judecătorului să schimbe încadrarea juridică atunci când, în cursul judecătii, constată că o situație de fapt întrunește elementele constitutive ale altei infracțiuni decât cea indicată de procuror în rechizitoriu.

21. Așadar, schimbarea încadrării juridice reprezintă reîncadrarea juridică a faptelor penale de care inculpatul este acuzat, pe care instanța o face în cursul judecătii, și este definită de legiuitor în cuprinsul art.386 din Codul de procedură penală, astfel: „(1) Dacă în cursul judecătii se consideră că încadrarea juridică dată faptei prin actul de sesizare urmează a fi schimbată, instanța este obligată să pună în discuție noua încadrare și să atragă atenția inculpatului că are dreptul să ceară lăsarea cauzei mai la urmă sau amânarea judecătii, pentru a-și pregăti apărarea. (2) Dacă noua încadrare juridică vizează o infracțiune pentru care este necesară plângerea prealabilă a persoanei vătămate, instanța de judecată cheamă persoana vătămată și o întreabă dacă înțelege să facă plângere prealabilă. În situația în care persoana vătămată formulează plângere prealabilă, instanța continuă cercetarea judecătorească, în caz contrar dispunând încetarea procesului penal.”

22. Totodată, schimbarea încadrării juridice înseamnă o reconfigurare a întregului cadru procesual, la care părțile procesului trebuie să se adapteze. De aceea, legiuitorul a avut în vedere în mod expres necesitatea pregătirii apărării în acord cu noua configurație a cadrului procesual și a prevăzut expres la alin.(1) al art.386, odată cu obligația instanței de a pune în discuție noua încadrare, și dreptul corelativ al inculpatului de a cere lăsarea cauzei mai la urmă sau amânarea judecătii, pentru a-și pregăti apărarea, dându-se astfel expresie art.21 și 24 din Constituție și art.6 paragraful 3 lit.a) și b) din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale.

23. Reîncadrarea juridică a faptei poate duce fie la o încadrare a acesteia într-o infracțiune mai gravă, fie în una mai ușoară din perspectiva pedepsei aplicabile, însă determinant este faptul că,

pentru oricare dintre aceste situații, inculpatul se află în fața unei noi acuzații în materie penală, astfel că este necesară o apărare adecvată, adaptată noului cadru procesual. În acest sens, relevantă este jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, care, prin Hotărârea din 12 aprilie 2011, pronunțată în Cauza *Adrian Constantin împotriva României*, nu a admis argumentul conform căruia schimbarea încadrării juridice realizate de instanță i-a fost favorabilă reclamantului, având în vedere pedeapsa mai ușoară prevăzută pentru infracțiunea de neglijență în serviciu, și a considerat, în consecință, că s-a adus atingere dreptului reclamantului de a fi informat în mod detaliat cu privire la natura și cauza acuzației aduse împotriva sa, precum și dreptului său de a dispune de timpul și facilitățile necesare pregătirii apărării sale, cu încălcarea art.6 paragraful 3 lit.a) și b) din Convenție, coroborat cu paragraful 1 al aceluiași articol, care prevede o procedură echitabilă (paragrafele 26 și 27).

24. Din această perspectivă, a unui nou cadru legal procesual incident, legiuitorul a reglementat, la alin.(2) al art.386 din Codul de procedură penală, situația în care, ca urmare a acestei reîncadrări juridice a faptei, noua infracțiune este printre cele pentru care acțiunea penală se pune în mișcare la plângerea prealabilă a persoanei vătămate, întrucât, în temeiul art.16 alin.(1) lit.e) și g) din Codul de procedură penală, lipsa sau retragerea plângerii prealabile conduce la încetarea procesului penal. În acest sens, Codul de procedură penală instituie o obligație pentru instanță de a chema persoana vătămată și de a-i solicita punctul de vedere cu privire la introducerea unei plângeri prealabile. În fapt, instanța schimbă încadrarea juridică și, la momentul la care persoana vătămată se prezintă, o întreabă dacă formulează plângere prealabilă. Dacă persoana vătămată declară că face plângere prealabilă, instanța ia act de această decizie a persoanei vătămate și continuă procesul judiciar. În cazul în care persoana vătămată declară în fața instanței că nu depune plângere prealabilă sau își exprimă această opțiune printr-o declarație notarială depusă la dosar, instanța dispune încetarea procesului penal în baza lipsei plângerii prealabile.

25. Curtea reține că, deși prin schimbarea încadrării juridice se creează o nouă configurare a procesului penal și chiar dacă instituția împăcării părților reprezintă, asemenea lipsei sau retragerii plângerii prealabile, o cauză de încetare a procesului penal [conform art.16 alin.(1) lit.e) și g) din Codul de procedură penală], legiuitorul nu a menționat nimic cu privire la această ipoteză, în care, prin schimbarea încadrării juridice a faptei, noua infracțiune se numără printre cele pentru care tot legiuitorul a prevăzut în mod expres că este posibilă împăcarea părților. În această situație, Curtea constată că există o inegalitate de tratament juridic pentru părțile din aceste procese, aducându-se grave prejudicii drepturilor și garanțiilor lor procesuale.

26. Art.386 din Codul de procedură penală stipulează la alin.(1) obligația instanței de a pune în discuția părților noua încadrare juridică și dreptul inculpatului de a cere amânarea cauzei ori lăsarea cauzei la sfârșitul ședinței, pentru a avea timp să își pregătească apărarea. Totodată, la alin.(2), textul de lege nu face mențiune decât despre situația specifică infracțiunilor pentru care, în vederea continuării procesului penal, este necesară plângerea prealabilă a persoanei vătămate, deși, în egală măsură, există posibilitatea reală ca noua configurație juridică să activeze, prin natura noii infracțiuni, o altă cauză de încetare a procesului penal, și anume împăcarea, prevăzută expres la art.16 alin.(1) lit.g) din Codul de procedură penală.

27. Așadar, schimbarea încadrării juridice atrage o reconfigurare a cadrului procesual și, în același timp, o serie de noi drepturi și obligații pentru părțile din proces. O nouă situație juridică ia naștere și astfel se activează noi drepturi pentru părți, inexistente până la acel moment procesual. Dacă noua infracțiune este pretabilă împăcării, acest drept activează pentru inculpat posibilitatea de a negocia o soluție amiabilă cu persoana vătămată, astfel că el nu va mai fi interesat să depună diligențe pentru a-și pregăti apărarea în proces (așa cum îi indică art.386 din Codul de procedură penală), ci s-ar putea să fie mai interesat să își pregătească o împăcare cu persoana vătămată, scop în care va depune eforturi de returnare a prejudiciilor ori de îndeplinire a altor pretenții ale persoanei vătămate.

28. Efectul unei împăcări cu persoana vătămată ar fi acela al încetării procesului penal, însă Curtea constată că există o neconcordanță procesuală temporală între termenul până la care poate avea loc împăcarea, prevăzută la art.159 alin.(3) teza finală din Codul penal, și momentul până la care poate interveni schimbarea încadrării juridice a faptei, așa cum dispune art.386 din Codul de procedură penală.

29. Astfel, Codul penal instituie un termen-limită până la care împăcarea poate opera, și anume momentul citirii actului de sesizare a instanței, conform art.159 alin.(3) teza finală din Codul penal. Pe de altă parte, potrivit art.386 din Codul de procedură penală, schimbarea încadrării juridice poate interveni în cursul judecării – inclusiv într-o infracțiune pentru care este posibilă împăcarea – în orice moment al procesului penal, respectiv în cursul judecării în primă instanță, precum și în apel. În situația analizată, cum schimbarea încadrării juridice are loc, de regulă, după citirea actului de sesizare a instanței, Curtea constată că instanța de judecată, chiar dacă schimbă încadrarea într-o infracțiune pentru care există posibilitatea împăcării, nu poate lua act de împăcarea părților, întrucât art.159 alin.(3)

teza finală din Codul penal o obligă să nu dea efecte actului de împăcare decât dacă acesta a intervenit până la citirea actului de sesizare a instanței. Practic, nicio normă din legislația actuală nu permite instanței să ia act de o împăcare survenită după citirea actului de sesizare, nici chiar în situația schimbării încadrării juridice a faptei. Aceasta deoarece art.386 din Codul de procedură penală, care statuează cu privire la situația procedurală în caz de schimbare a încadrării juridice a faptei, nu face nicio mențiune despre acest aspect. Rezultă de aici că legiuitorul a omis să reglementeze astfel de situații, creând o inegalitate de tratament între părțile din procesele în care se dispune, prin rechizitoriu, trimiterea în judecată pentru o infracțiune pretabilă împăcării (și în care părțile au posibilitatea de a se împăca până la citirea actului de sesizare) și părțile din procesele în care, în timpul judecății, după citirea actului de sesizare, are loc o schimbare a încadrării juridice a faptei într-o infracțiune pretabilă împăcării, părți față de care, chiar dacă intervine împăcarea, aceasta nu își mai poate produce efecte. Dacă părțile din prima situație au dreptul la împăcare, părțile din a doua situație nu mai au acest drept, pentru că a fost depășit momentul citirii actului de sesizare a instanței. În consecință, părți ale aceleiași infracțiuni au mai multe drepturi în prima situație și mai puține în cea de-a doua. Având în vedere și greutatea efectelor unei împăcări în aceste cazuri, mai ales cu privire la încetarea procesului penal, gravitatea situației și a echivocului nu pot trece neobservate.

30. Curtea constată, așadar, că norma cuprinsă în art.386 din Codul de procedură penală nu reglementează o astfel de situație specifică și tăcerea ei în privința drepturilor părților din procesele penale ce se referă la infracțiuni pretabile împăcării conduce la privarea de drepturi fundamentale. Curtea a statuat în mod constant în jurisprudența sa că, într-o situație de omisiune legislativă, nu se poate vorbi despre o simplă opțiune a legiuitorului dacă prin inacțiunea acestuia sunt încălcate norme constituționale, astfel că viciul de neconstituționalitate sesizat nu poate fi ignorat de Curtea Constituțională, care, în virtutea art.142 din Legea fundamentală, este garantul supremației Constituției, ceea ce presupune, printre altele, verificarea conformității întregului drept cu Constituția (a se vedea, de exemplu, Decizia nr.503 din 20 aprilie 2010, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.353 din 28 mai 2010, Decizia nr.107 din 27 februarie 2014, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.318 din 30 aprilie 2014, sau Decizia nr.224 din 4 aprilie 2017, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.427 din 9 iunie 2017, paragrafele 31 și 32). Așadar, omisiunea legislativă cu relevanță constituțională atrage competența instanței de contencios constituțional de a proceda la corectarea acesteia pe calea controlului de constituționalitate. Dreptul la apărare și dreptul la un proces echitabil sunt drepturi garantate la nivel constituțional, iar dreptul la împăcare, în cauzele în care legea prevede în mod expres aceasta, este un drept fundamental în legislația penală actuală; or, părțile din cauzele în care se decide schimbarea încadrării juridice a faptei sunt lipsite în mod injust de acest drept.

31. Curtea observă că nesocotirea drepturilor fundamentale mai sus enunțate este cauzată de lipsa de concordanță dintre noile și vechile norme în materie penală și procesual penală sub aspectul corelării celor două instituții juridice – împăcarea și schimbarea încadrării juridice.

32. Astfel, Curtea reține că, potrivit art.132 din Cod penal din 1969, împăcarea părților era posibilă până la rămânerea definitivă a hotărârii, fapt ce nu crea probleme privind dreptul la împăcare, astfel că dacă se opera o schimbare a încadrării juridice a faptei, părțile aveau acest drept pe tot parcursul procesului penal, inclusiv în faza de apel. Noua reglementare cuprinsă la art.159 alin.(3) teza finală din Codul penal, limitând momentul procesual al împăcării la citirea actului de sesizare a instanței, a creat această neconcordanță și acest tratament inechitabil în astfel de procese.

33. De altfel, examinând comparativ cele trei instituții juridice – împăcarea, plângerea prealabilă și schimbarea încadrării juridice – în legislația penală anterioară și cea actuală, Curtea observă că doar conținutul instituției împăcării din noul Cod penal a fost substanțial reconsiderat față de cel din Codul penal din 1969.

34. În jurisprudența sa referitoare la instituția împăcării părților, Curtea Constituțională a observat că, față de vechea reglementare (art.132 din Codul penal din 1969), noul conținut juridic al instituției împăcării a fost substanțial reconsiderat în noul Cod penal, prin instituirea unor noi condiții și introducerea de dispoziții exprese privind funcționarea instituției în cazul persoanei juridice, remarcându-se, totodată, restrângerea sferei infracțiunilor în cazul cărora este aplicabilă (Decizia nr.397 din 15 iunie 2016, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.532 din 15 iulie 2016, paragraful 31). Astfel, dacă în vechea reglementare împăcarea producea efecte și în cazul în care acțiunea penală era pusă în mișcare din oficiu, și nu doar la plângerea prealabilă [art.132 alin.(3) din Codul penal din 1969], noua reglementare răstoarnă această regulă, întrucât împăcarea poate interveni numai în cazul în care punerea în mișcare a acțiunii penale s-a făcut din oficiu și numai dacă legea o prevede în mod expres [art.159 alin.(1) din actualul Cod penal]. Conform noului Cod penal, instituția împăcării este incidentă în cazul următoarelor infracțiuni: în temeiul art.231 alin.(2) din Codul penal, infracțiunile de furt [art.228 din Codul penal], furt calificat [art.229 alin.(1) și alin.(2) lit.b) și c) din Codul penal], furt în scop de folosință [art.230 din Codul penal]; însușirea bunului găsit sau ajuns din eroare

la făptuitor [art.243 din Codul penal]; înșelăciunea [art.244 din Codul penal]; înșelăciunea privind asigurările [art.245 din Codul penal]. De asemenea, tot în Codul penal sunt evidențiate și alte incriminări, respectiv cea de la art.199 alin.(2) referitoare la violența în familie (conform căreia pentru infracțiunile de lovire sau alte violențe prevăzute în art.193 și de vătămare corporală din culpă prevăzută în art.196, săvârșite asupra unui membru de familie, atunci când acțiunea penală a fost pusă în mișcare din oficiu, împăcarea înlătură răspunderea penală). Totodată, în cazul infracțiunilor de lovire sau alte violențe prevăzute în art.193 din Codul penal și de vătămare corporală din culpă prevăzută în art.196 din Codul penal, săvârșite asupra unui membru de familie, împăcarea înlătură răspunderea penală numai dacă acțiunea penală a fost pusă în mișcare din oficiu, și nu la plângerea prealabilă a persoanei vătămate (Decizia nr.397 din 15 iunie 2016, precitată, paragraful 32).

35. Un alt element de noutate constatat de Curte în jurisprudența sa în materie, introdus prin dispozițiile art.159 alin.(3) teza a doua din Codul penal, vizează momentul procesual până la care poate interveni împăcarea, și anume până la citirea actului de sesizare a instanței, în condițiile în care, în vechea reglementare, aceasta producea efecte dacă intervenea până la rămânerea definitivă a hotărârii. Prin urmare, potrivit noului Cod penal, împăcarea poate interveni în cursul urmăririi penale și în fața instanței de fond, dar numai până la citirea actului de sesizare.

36. Cât privește natura și conținutul instituției schimbării încadrării juridice, Curtea reține, din compararea art.334 din vechiul Cod de procedură penală cu art.386 alin.(1) din actualul Cod de procedură penală, că aceasta nu a suferit modificări de concepție. Art.334 (*Schimbarea încadrării juridice*) din Cod de procedură penală din 1968 (republicat în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.78 din 30 aprilie 1997) avea următorul conținut: „*Dacă în cursul judecății se consideră că încadrarea juridică dată faptei prin actul de sesizare urmează a fi schimbată, instanța este obligată să pună în discuție noua încadrare și să atragă atenția inculpatului că are dreptul să ceară lăsarea cauzei mai la urmă sau eventual amânarea judecății, pentru a-și pregăti apărarea.*”

37. Totodată, Curtea observă că actualul alin.(2) al art.386 din Codul de procedură penală conține aceeași soluție juridică de principiu reglementată anterior în art.286 alin.(2) din Codul de procedură penală (forma republicată în 1997, anterioară modificării intervenite prin art.I pct.145 din Legea nr.356/2006 pentru modificarea și completarea Codului de procedură penală, precum și pentru modificarea altor legi, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.677 din 7 august 2006). Deși acest text era inclus în Partea specială, titlul I – *Urmărirea penală* al cap.VIII – *Procedura plângerii prealabile* din vechiul Cod de procedură penală, conținea (în mod impropriu) prevederi referitoare la schimbarea încadrării juridice în faza de judecată, aspect corectat ulterior de legiuitor, cu prilejul reglementării noului Cod de procedură penală. Așadar, actualul art.386 alin.(2) din Codul de procedură penală, care reglementează în prezent instituția schimbării încadrării juridice în faza de judecată, a preluat soluția legislativă cuprinsă în fostul art.286 alin.(2) din Codul de procedură penală, care prevedea următoarele: „(2) *Când schimbarea încadrării juridice se face în fața instanței, aceasta cheamă persoana vătămată și o întreabă dacă înțelege să facă plângere pentru infracțiunea respectivă și, după caz, continuă sau încetează procesul penal.*”

38. În consecință, în ceea ce privește schimbarea încadrării juridice în faza de judecată, Curtea constată că ambele reglementări (vechiul și noul Cod de procedură penală) conțin aceeași soluție juridică de principiu. Sub aspect temporal, schimbarea încadrării juridice poate interveni, în ambele reglementări, oricând în cursul judecății, legiuitorul prevăzând expres situația în care, în urma reîncadrării juridice, noua infracțiune se numără printre cele pentru care este necesară plângerea prealabilă a persoanei vătămate, astfel că instanța de judecată este obligată să cheme pe persoana vătămată și să o întrebe dacă înțelege să formuleze plângere prealabilă, poziție de care depinde continuarea procesului penal.

39. În acest context comparativ, Curtea reține că, în vechea reglementare, în mod corect legiuitorul s-a referit exclusiv la situația reîncadrării juridice într-o nouă infracțiune pentru care este necesară plângerea prealabilă, neputându-se pune problema unei omisiuni cu privire la reîncadrarea juridică într-o nouă infracțiune pentru care împăcarea părților devine aplicabilă, deoarece, potrivit art.132 din vechiul Cod penal, împăcarea nu cunoștea termenul-limită al citirii actului de sesizare a instanței, impus de art.159 alin.(3) din actualul Cod penal, ci putea interveni și produce efecte juridice până la rămânerea definitivă a hotărârii.

40. În mod similar instituției împăcării din vechiul Cod penal, retragerea plângerii prealabile poate interveni tot până la pronunțarea unei hotărâri definitive, atât conform vechiului Cod penal [art.131 alin.(2)], cât și celui actual [art.158 alin.(1)]. Așadar, aidoma instituției schimbării încadrării juridice, nici în privința instituției retragerii plângerii prealabile legiuitorul nu a operat vreo modificare de concepție cu prilejul adoptării noii legi penale.

41. Din analiza comparativă a celor trei instituții, mai exact a dispozițiilor ce reprezintă sediul materiei în vechiul și noul Cod penal, respectiv în vechiul și noul Cod de procedură penală,

rezultă următoarele concluzii: (I) **împăcarea în vechiul Cod penal (art. 132)**: a) produce efecte și în cazul în care acțiunea penală a fost pusă în mișcare din oficiu; b) înlătură răspunderea penală și stinge acțiunea civilă, în cazurile prevăzute de lege; c) poate interveni până la rămânerea definitivă a hotărârii; *în actualul Cod penal (art. 159)*: a) intervine numai în cazul în care punerea în mișcare a acțiunii penale s-a făcut din oficiu și numai dacă legea o prevede în mod expres; b) înlătură răspunderea penală și stinge acțiunea civilă; c) poate interveni numai până la citirea actului de sesizare a instanței; (II) **retragerea/lipsa plângerii prealabile, în ambele reglementări (art. 131 din vechiul Cod penal, art. 158 din actualul Cod penal)**: a) reprezintă o excepție stabilită de legiuitor de la principiul oficialității, aplicabilă în cazuri expres prevăzute pentru anumite infracțiuni; b) înlătură răspunderea penală a persoanei cu privire la care plângerea a fost retrasă; c) poate interveni până la pronunțarea unei hotărâri definitive; (III) **schimbarea încadrării juridice, în ambele reglementări [art.286 alin.(2) și art.334 din vechiul Cod de procedură penală, art.386 din actualul Cod de procedură penală]**: a) poate interveni oricând în cursul judecății; b) prevede expres situația în care noua încadrare juridică necesită plângerea prealabilă a persoanei vătămate drept condiție pentru continuarea procesului.

42. Curtea constată, așadar, că dintre cele trei instituții juridice în discuție, modificări majore au intervenit numai în cazul instituției împăcării și acestea vizează, în esență, două elemente de noutate: a) restrângerea sferei infracțiunilor cu privire la care poate interveni împăcarea numai la cele pentru care punerea în mișcare a acțiunii penale se face din oficiu și numai dacă legea o prevede în mod expres; b) produce efecte numai dacă intervine până la citirea actului de sesizare a instanței.

43. Dacă opțiunea legiuitorului pentru restrângerea sferei infracțiunilor cu privire la care poate interveni împăcarea (prima modificare) intră în marja sa de apreciere, reflectând politica penală a statului, nu același lucru se poate susține cu privire la limitarea momentului procesual până la care poate opera aceeași instituție juridică (a doua modificare). Rațiunea instituirii împăcării drept cauză care înlătură răspunderea penală și stinge acțiunea civilă, conducând la încetarea procesului penal, constă tocmai în beneficiul producerii efective a acestor efecte juridice, și nu în suprimarea accesului la acest beneficiu prin impunerea unui anumit termen procedural până la care poate interveni împăcarea.

44. Examinând documentele preparatorii și instrumentele de justificare ce au însoțit Legea nr.286/2009 privind Codul penal și Legea nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală, Curtea reține că acestea nu conțin nicio referire specială cu privire la introducerea momentului citirii actului de sesizare a instanței ca ultim moment procesual până la care poate interveni împăcarea sau la impactul acestei modificări. Singurele mențiuni despre această instituție se regăsesc în anexa la Hotărârea Guvernului nr.1183/2008 pentru aprobarea tezelor prealabile ale proiectului Codului penal, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.686 din 8 octombrie 2008, care, la pct.V subpunctul (A) *Partea generală* lit.I), prevede următoarele: „I) Referitor la cauzele care înlătură răspunderea penală, se impune renunțarea la reglementarea paralelă a lipsei și retragerii plângerii prealabile, respectiv la împăcarea părților, fiind necesar a se opta pentru una dintre ele. Soluția cea mai potrivită ar fi renunțarea la împăcarea părților și consacarea retragerii plângerii prealabile, cu efecte în personam.”; precum și în anexa la Hotărârea Guvernului nr.829/2007 pentru aprobarea tezelor prealabile ale proiectului Codului de procedură penală, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.556 din 14 august 2007, care, la pct.II - *Elaborarea instituțiilor de drept și a soluțiilor fundamentale ale dreptului procesual penal* pct.2 - *Organele judiciare și competența*, arată următoarele: „Sub aspectul competenței se impune o echilibrare a competenței materiale a instanțelor judecătorești, în paralel cu o reaşezare a căilor de atac, cu regândirea principiului apropiierii justiției de cetățean. Astfel, se impune reîmpărțirea competenței de primă instanță între tribunale și judecătorii, cu precizarea că tribunalele vor avea competența generală, iar judecătorii o competență limitată la cazurile de mai mică importanță, respectiv infracțiunile pentru care acțiunea penală se pune în mișcare la plângerea prealabilă a părții vătămate sau pentru care împăcarea părților înlătură răspunderea penală. În consecință, tribunalul va judeca în primă instanță toate infracțiunile, cu excepția celor date în mod expres în competența altor instanțe. Curțile de apel vor judeca toate apelurile, în timp ce Înalta Curte de Casație și Justiție va avea în competență calea extraordinară de atac a recursului în casație.”

45. În absența unor mențiuni explicite ale inițiatorului legilor penală și procesual penală, pare că ipoteza schimbării încadrării juridice într-o infracțiune pentru care împăcarea părților înlătură răspunderea penală nu a fost luată în considerare la stabilirea termenului-limită al citirii actului de sesizare a instanței până la care instituția juridică a împăcării își poate produce efectele juridice. Rezultă, prin urmare, o lipsă de corelare sub acest aspect, și anume al consecinței pe care introducerea termenului-limită pentru intervenirea împăcării o poate avea, în contextul schimbării încadrării juridice a faptei la un moment ulterior citirii actului de sesizare a instanței.

46. Astfel, Curtea constată că efectul concret al noii sintagme „și dacă are loc până la citirea actului de sesizare a instanței” din cuprinsul art.159 alin.(3) teza finală din Codul penal, coroborate cu art.386 din Codul de procedură penală, referitor la schimbarea încadrării juridice, constă

în împiedicarea accesului inculpatului la beneficiile legale ale împăcării, dacă aceasta devine incidentă ca urmare a schimbării încadrării juridice, intervenită, la rândul său, după citirea actului de sesizare a instanței. Cu alte cuvinte, dacă ulterior citirii actului de sesizare apar elemente noi care conduc la o reîncadrare juridică a faptei într-o infracțiune pentru care este posibilă împăcarea părților, aceasta nu își poate produce efectele juridice consacrate de lege; pe de altă parte, nici anterior citirii actului de sesizare nu se poate solicita instanței schimbarea încadrării juridice, deoarece nici judecătorul de drepturi și libertăți și nici judecătorul de cameră preliminară nu au competențe atribuite în acest sens, iar după epuizarea acestor etape procesuale și sesizarea instanței se dă citire actului de sesizare, ca act de debut al cercetării judecătorești, conform art.374 alin.(1) din Codul de procedură penală. Rezultă că, în orice etapă a judecării ar interveni solicitarea de împăcare a părților ca urmare a schimbării încadrării juridice a faptei, aceasta ar urma să fie respinsă ca inadmisibilă.

47. Din cele mai sus expuse se constată, așadar, că, prin lipsa corelării în noul Cod penal a instituției împăcării - pentru ca aceasta să își poată produce efectele juridice - cu instituția schimbării încadrării juridice, aplicabilă în tot cursul judecării, se produce o ingerință în drepturile inculpatului sub aspectul imposibilității de a-și adevca apărarea la noua configurație procesuală și al împiedicării acestuia - prin fixarea termenului-limită al citirii actului de sesizare ca moment final până la care poate interveni împăcarea - de a beneficia de efectele legale ale împăcării, ceea ce contravine prevederilor art.16, 21 și 24 din Constituție, precum și prevederilor art.6 paragraful 1 și paragraful 3 lit.a) și b) din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale.

48. Curtea urmează să analizeze dacă soluția legislativă de noutate introdusă prin art.159 alin.(3) teza finală din Codul penal, constând în limitarea perioadei până la care poate interveni împăcarea, păstrează un just echilibru între, pe de o parte, interesul general, reprezentat de dezideratul general al stabilității procesuale, al evitării incertitudinii în derularea raporturilor juridice și al evitării exercitării abuzive a dreptului inculpatului de a invoca împăcarea părților, și, pe de altă parte, interesul individual al persoanei aflate în ipoteza invocării împăcării la un moment ulterior citirii actului de sesizare, căreia îi sunt refuzate atât dreptul la apărare în urma noii încadrări juridice a faptei penale și a reconfigurării procesuale, cât și beneficiul legal al înlăturării răspunderii penale, al încetării procesului penal și al stingerii acțiunii civile, ca efecte juridice ale împăcării.

49. Pentru a constata dacă soluția (măsura) legislativă analizată menține justul echilibru între cele două categorii de drepturi aflate în concurs, Curtea va verifica prin prisma unui test de proporționalitate dezvoltat în jurisprudența sa dacă adoptarea acestei soluții are o justificare rațională, fără a fi doar expresia aprecierii exclusive a legiuitorului, dacă are un scop legitim și dacă este proporțională cu acel scop, respectiv dacă este adecvată, necesară și dacă asigură un just echilibru între interesele concurente menționate anterior (a se vedea, exemplificativ, în acest sens, Decizia nr.266 din 21 mai 2013, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.443 din 19 iulie 2013, Decizia nr.390 din 2 iulie 2014, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.532 din 17 iulie 2014, Decizia nr.898 din 17 decembrie 2015, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.148 din 26 februarie 2016, Decizia nr.731 din 6 noiembrie 2019, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.59 din 29 ianuarie 2020, paragraful 66, Decizia nr.597 din 15 iulie 2020, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.923 din 9 octombrie 2020, paragraful 26, sau Decizia nr.789 din 23 noiembrie 2021, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.59 din 19 ianuarie 2022, paragraful 16).

50. Cât privește justificarea rațională, Curtea observă, în lipsa unui scop legitim declarat *expressis verbis* prin instrumentele de prezentare și motivare a proiectului de act normativ devenit ulterior Codul penal, că aceasta se poate identifica în dezideratul general invocat de Curtea Constituțională prin Decizia nr.508 din 7 octombrie 2014, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.843 din 19 noiembrie 2014, paragrafele 21 și 25, și anume cel al asigurării certitudinii cadrului procesual, în sensul limitării în timp a stării de incertitudine în derularea raporturilor juridice și în restrângerea posibilității de exercitare abuzivă a dreptului inculpatului de a invoca împăcarea părților. În condițiile în care numărul infracțiunilor pentru care împăcarea este incidentă s-a restrâns semnificativ în cuprinsul noului Cod penal față de cel corespunzător vechiului Cod penal, acestea fiind limitate doar la anumite infracțiuni pentru care acțiunea penală se pune în mișcare numai din oficiu și pentru care legiuitorul a prevăzut în mod expres posibilitatea împăcării cu efectul încetării procesului penal, este de înțeles impunerea unui termen procedural limită până la care părțile se pot împăca, astfel încât să se evite prelungirea inutilă a unui asemenea proces, asigurându-se, totodată, o mai eficientă gestionare a justiției și a tuturor resurselor necesare înfăptuirii justiției. Prin urmare, aceasta este o justificare rațională, iar măsura aplicată este, în mod abstract și obiectiv, una adecvată, fiind aptă să îndeplinească scopul legitim urmărit, acela al stabilității cadrului procesual necesar desfășurării unui proces penal.

51. Cât privește caracterul necesar al măsurii legislative analizate, Curtea consideră că acesta nu poate fi afirmat în mod categoric, în lipsa unei explicații a inițiatorului Codului penal și în

condițiile în care, față de vechea reglementare a Codului penal - care permitea ca împăcarea să intervină în tot cursul judecății, până la rămânerea definitivă a hotărârii -, nu au fost pronunțate soluții de constatare a neconstituționalității și nici nu s-au înregistrat dificultăți sistematice în procesul de interpretare și aplicare. Legiuitorul are dreptul, în temeiul art.126 alin.(2) din Constituție, să impună diferite termene procedurale și modalități de exercitare a drepturilor, chiar și restrângeri ale exercițiului acestora, având atributul exclusiv de opțiune și reglementare în cadrul unei largi marje de apreciere asupra politicii penale, singura sa limitare fiind dată de menținerea unui just echilibru între respectarea intereselor generale ale statului, pe de o parte, și a drepturilor și intereselor legitime ale celorlalți titulari, pe de altă parte, cărora statul este ținut, în egală măsură, să le acorde ocrotire (în acest sens, a se vedea Decizia nr.1.470 din 8 noiembrie 2011, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.853 din 2 decembrie 2011). Curtea conchide, în consecință, că măsura legislativă analizată nu poate fi caracterizată drept una necesară într-o societate democratică sau indispensabilă pentru ordinea de drept și înfăptuirea justiției.

52. În condițiile în care necesitatea măsurii legislative nu este una evidentă, Curtea constată că aceasta nici nu poate fi proporțională cu scopul propus, de vreme ce scopul este unul general, de principiu, iar consecințele aplicării respectivei măsuri sunt evidente, efective și negative, constând în suprimarea unor drepturi fundamentale în desfășurarea procesului penal. Prin urmare, se constată un dezechilibru între scopul legitim și soluția legislativă analizată, generat prin omisiunea legiuitorului de a corela termenul-limită al citirii actului de sesizare a instanței, impus de art.159 alin.(3) teza finală din noul Cod penal pentru ca împăcarea să producă efecte juridice, cu instituția schimbării încadrării juridice, care se poate aplica în tot cursul judecății în concepția Codului de procedură penală, cu consecința neasigurării dreptului inculpatului de a-și adevăra apărarea la noua configurație procesuală și de a beneficia de efectul legal al împăcării. În noua configurație juridică creată ca urmare a reîncadrării juridice a faptei, noua infracțiune nu doar că impune o nouă strategie de apărare, ci oferă, prin natura ei, o nouă perspectivă, și anume beneficiul legal al încetării procesului penal, prin apelarea la instituția împăcării părților – efecte juridice care pentru inculpatul în cauză sunt inaccesibile, refuzate, fiind doar iluzorii și teoretice, deoarece la momentul reîncadrării juridice este depășit momentul procesual al citirii actului de sesizare a instanței.

53. Este de precizat, totodată, că, prin Decizia nr.508 din 7 octombrie 2014, precitată, Curtea Constituțională nu a analizat o problemă de drept similară celei de față, respectiv nu s-a exprimat asupra constituționalității termenului impus de art.159 alin.(3) din Codul penal, ci a rezolvat, printr-o decizie interpretativă, lipsa unei norme tranzitorii care să permită incidența împăcării în cauzele aflate în curs de judecată, dar în care s-a depășit momentul citirii actului de sesizare la data intrării în vigoare a noului Cod penal. Prin această decizie, Curtea a admis excepția de neconstituționalitate și a constatat că dispozițiile art.159 alin.(3) din Codul penal sunt constituționale în măsura în care se aplică tuturor inculpaților trimiși în judecată înaintea datei intrării în vigoare a Legii nr.286/2009 privind Codul penal și pentru care la acea dată momentul citirii actului de sesizare a instanței fusese depășit. În raționamentul său, Curtea a luat act de modificarea legislativă operată cu privire la noul termen impus pentru intervenirea împăcării și a constatat că vechea reglementare reprezenta norma penală mai favorabilă, în contextul în care situațiile tranzitorii (între vechiul Cod penal și noul Cod penal) nu erau însă reglementate printr-o normă tranzitorie. În acest context, Curtea a reținut că reglementarea de către legiuitor a termenului citirii actului de sesizare a instanței, ca ultim moment în care poate interveni împăcarea, „este pe deplin justificată prin finalitatea urmărită, constând în limitarea în timp a stării de incertitudine în derularea raporturilor juridice și în restrângerea posibilității de exercitare abuzivă a acestui drept”, sens în care a reamintit considerentul jurisprudențial de principiu potrivit căruia instituirea de către legiuitor a unor termene procesuale asigură ordinea de drept, indispensabilă pentru valorificarea drepturilor proprii, cu respectarea atât a intereselor generale, cât și a drepturilor și intereselor legitime ale celorlalți titulari, cărora statul este ținut, în egală măsură, să le acorde ocrotire (de exemplu, Decizia nr.1.470 din 8 noiembrie 2011, anterior citată). Prin urmare, în prezenta cauză nu se aplică soluția de drept pronunțată prin Decizia nr.508 din 7 octombrie 2014, care vizează o anumită situație tranzitorie generată de intrarea în vigoare a noului Cod penal, astfel că situația analizată în cauza de față nu cunoaște precedent constituțional, iar prezenta decizie nu poate fi calificată drept un reviriment jurisprudențial.

54. În acest sens, este de menționat că nici deciziile anterioare prin care Curtea a analizat pe fond excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art.159 alin.(3) teza finală din Codul penal (cu excluderea soluțiilor de respingere ca inadmisibilă sau de respingere ca devenită inadmisibilă a excepției) nu au antamat o problemă similară celei din prezenta cauză (Decizia nr.158 din 14 martie 2019, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.495 din 19 iunie 2019, Decizia nr.872 din 18 decembrie 2018, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.105 din 11 februarie 2019, Decizia nr.311 din 9 mai 2017, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.634 din 3 august

2017, Decizia nr.445 din 28 iunie 2016, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.702 din 9 septembrie 2016, Decizia nr.214 din 12 aprilie 2016, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.407 din 30 mai 2016, și Decizia nr.18 din 19 ianuarie 2016, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.182 din 10 martie 2016).

55. Așadar, problema de drept analizată în prezenta cauză este una de noutate și vizează o situație specială, deoarece trebuie cumulate o serie de condiții specifice care decurg din coroborarea celor două instituții juridice – împăcarea și schimbarea încadrării juridice, reglementate de art.159 din Codul penal și, respectiv, de art.386 din Codul de procedură penală –, și anume: trimiterea în judecată prin rechizitoriul pentru săvârșirea unei infracțiuni pentru care nu este prevăzută împăcarea, reîncadrarea juridică a faptei într-o infracțiune pentru care Codul penal prevede posibilitatea împăcării, părțile să își exprime acordul pentru împăcare. Practica judiciară a relevat că această situație este posibilă, având în vedere că în cursul judecării în primă instanță și în apel pot apărea probe noi care, în final, să formeze convingerea instanței pentru o reîncadrare juridică a faptei inițiale într-una față de care împăcarea este aplicabilă. În acest sens, într-o speță similară, aparent, celei de față, o instanță a apreciat că împăcarea este posibilă, chiar dacă în cauză s-a dat citire actului de sesizare, în speță instanța dispunând schimbarea încadrării juridice din infracțiunea de tâlhărie calificată, faptă prevăzută de art.233 și art.234 alin.(1) lit.a) și d) din Codul penal, cu aplicarea art.41 din Codul penal, în infracțiunea de furt calificat, faptă prevăzută de art.228 alin.(1) și art.229 alin.(1) lit.b) din Codul penal, cu aplicarea art.41 din Codul penal, infracțiune pentru care era posibilă împăcarea părților. Argumentul invocat de instanța de judecată a fost aplicarea *mutatis mutandis* a considerentelor Deciziei Curții Constituționale nr.508 din 7 octombrie 2014, referitoare la admiterea excepției de neconstituționalitate a dispozițiilor art.159 alin.(3) din Codul penal (Judecătoria Sectorului 5 București, Sentința penală nr.2512 din 8 decembrie 2015, nepublicată). O situație similară, în care instanța de fond a dispus schimbarea încadrării juridice a faptei după momentul citirii actului de sesizare, ulterior această sentință fiind desființată prin admiterea apelului, a fost consemnată și în Decizia nr.329 din 11 mai 2017, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.738 din 14 septembrie 2017, prin care Curtea Constituțională a respins, ca inadmisibilă, excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art.159 alin.(3) teza a doua din Codul penal, întrucât acestea nu aveau legătură cu soluționarea cauzei.

56. Prin urmare, în lipsa unei reglementări exprese a situației analizate în cauza de față și în raport cu actualul cadru legal incident, instanțele sunt obligate fie să refuze aplicarea împăcării, deși, ca urmare a reîncadrării juridice a faptei, se află în fața unei infracțiuni care o permite, fiind îndeplinite toate condițiile prevăzute de lege în acest sens, fie, în considerarea rolului instanței de judecată prevăzut de art.349 din Codul de procedură penală, să judece prin interpretare și adaptare, în sensul producerii de efecte juridice, al eficientizării normei juridice, și nu al negării ei. Omisiunea legislativă are o evidentă relevanță constituțională, iar rezultatul acestei omisiuni nu poate fi conform literei și spiritului Constituției, care garantează egalitatea de tratament juridic și o procedură echitabilă în demersurile judiciare.

57. În urma celor mai sus analizate, Curtea constată că rezultă fără echivoc lipsa de corelare între instituția împăcării părților, reconfigurată în optica noului Cod penal, cu instituția schimbării încadrării juridice a faptei, nemodificată, în sensul că impunerea termenului-limită al citirii actului de sesizare a instanței împiedică producerea de efecte juridice proprii împăcării, atunci când, ulterior acestui moment procesual, intervine situația specifică a schimbării încadrării juridice a faptei într-una pentru care împăcarea părților este posibilă, ceea ce contravine prevederilor art.16, 21 și 24 din Constituție.

58. Fiind vorba despre o lipsă de corelare normativă într-o situație specifică, rezultată din coroborarea art.159 alin.(3) teza finală din Codul penal cu art.386 din Codul de procedură penală, se ridică problema localizării exacte a viciului de neconstituționalitate la nivel normativ, astfel încât soluția pronunțată de Curtea Constituțională să ducă la restabilirea stării de legalitate și constituționalitate.

59. Astfel, cu privire la momentul citirii actului de sesizare a instanței, prevăzut de art.159 alin.(3) teza finală din Codul penal, până la care împăcarea părților poate interveni și produce efecte juridice, Curtea s-a pronunțat în precedent, așa cum s-a arătat mai sus, prin Decizia nr.508 din 7 octombrie 2014, însă în mod subsidiar, deoarece nu justificarea acestui termen a reprezentat problema de drept analizată prin această decizie, ci una diferită, constând în situația tranzitorie generată de intrarea în vigoare a noului Cod penal și aplicarea legii penale mai favorabile, reprezentată de vechea normă penală, care permitea împăcarea pe tot parcursul procesului penal. Curtea s-a referit, în acel context, la justificarea rațională a termenului procesual impus pentru aplicabilitatea instituției împăcării, considerente reluate și în prezenta cauză și apreciate ca îndeplinind prima condiție – cea a justificării obiective – din ansamblul celor trei cerințe ce configurează reperele testului de proporționalitate. Or, dintre cele trei condiții, s-a demonstrat, în cadrul testului de proporționalitate, că doar prima este îndeplinită, în timp ce condiția necesității acestei măsuri și cea a proporționalității sale cu scopul propus

nu au fost satisfăcute, ceea ce a dus la concluzia unei ingerințe a legiuitorului asupra dreptului individual la apărare și asupra efectelor juridice ale împăcării, în ipoteza în care instituția împăcării părților devine incidentă prin schimbarea încadrării juridice a faptei la un moment ulterior citirii actului de sesizare a instanței.

60. Legat de momentul procesual al citirii actului de sesizare a instanței trebuie amintită și instituția acordului medierii, care, alături de retragerea plângerii prealabile și de împăcare, reprezintă cauze care împiedică punerea în mișcare și exercitarea acțiunii penale, înlăturând răspunderea penală, potrivit art.16 alin.(1) lit.g) din Codul de procedură penală. Această instituție a fost examinată de Curtea Constituțională sub aspectul interpretării date dispozițiilor art.67 din Legea nr.192/2006 privind medierea și organizarea profesiei de mediator, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.441 din 22 mai 2006, prin Decizia nr.9 din 17 aprilie 2015, pronunțată de Înalta Curte de Casație și Justiție – Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.406 din 9 iunie 2015, interpretare potrivit căreia încheierea unui acord de mediere constituie o cauză *sui generis* care înlătură răspunderea penală, distinctă de împăcare, ce poate interveni în tot cursul procesului penal, până la rămânerea definitivă a hotărârii penale. Analizând această excepție, Curtea, prin Decizia nr.397 din 15 iunie 2016, precitată, a constatat că efectul juridic al interpretării date de instanța supremă conduce la eludarea finalității urmărite de legiuitorul noului Cod penal prin reglementarea termenului citirii actului de sesizare a instanței ca ultim moment până la care poate interveni împăcarea - finalitate care vizează limitarea în timp a stării de incertitudine în derularea raporturilor juridice -, aducându-se atingere prevederilor art.124 alin.(2) din Constituție care consacră unicitatea, imparțialitatea și egalitatea justiției. În consecință, Curtea Constituțională a admis excepția și a constatat că dispozițiile art.67 din Legea nr.192/2006, în interpretarea dată prin Decizia nr.9 din 17 aprilie 2015, pronunțată de Înalta Curte de Casație și Justiție – Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală, sunt constituționale în măsura în care încheierea unui acord de mediere cu privire la infracțiunile pentru care poate interveni împăcarea produce efecte numai dacă are loc până la citirea actului de sesizare a instanței. Art.67 din Legea nr.192/2006 a fost modificat în acord cu Decizia Curții Constituționale nr.397 din 15 iunie 2016, prin art.II din Legea nr.97/2018 privind unele măsuri de protecție a victimelor infracțiunilor, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr.376 din 2 mai 2018, astfel că, în prezent, atât împăcarea, cât și încheierea acordului de mediere produc efecte juridice numai dacă intervin până la citirea actului de sesizare a instanței.

61. Considerentele anterior formulate nu pot fundamenta concluzia neconstituționalității pure și simple a tezei finale/sintagmei „și dacă are loc până la citirea actului de sesizare a instanței” din cuprinsul dispozițiilor art.159 alin.(3) din Codul penal, instituirea acestui termen fiind opțiunea justificată a legiuitorului, astfel cum s-a arătat în cele două decizii, Decizia nr.508 din 7 octombrie 2014 și Decizia nr.397 din 15 iunie 2016. Viciul de neconstituționalitate relevat prin argumentele expuse anterior se raportează la o situație specifică, rezultată din coroborarea art.159 alin.(3) teza finală din Codul penal cu art.386 din Codul de procedură penală, în sensul că, drept urmare a operării schimbării încadrării juridice a faptei într-o infracțiune pentru care este aplicabilă împăcarea părților, are loc, în realitate, o reconfigurare a întregului cadru procesual, care, pentru egalitate de tratament, trebuie să lase deschisă posibilitatea împăcării părților, atunci când această instituție devine incidentă, chiar dacă a fost depășit momentul citirii actului de sesizare a instanței.

62. Prin urmare, nu instituirea, în sine, a termenului citirii actului de sesizare a instanței în cuprinsul art.159 alin.(3) teza finală din Codul penal este neconstituțională, acest termen fiind necesar, ca regulă, pentru asigurarea unui cadru procesual stabil și previzibil, ci impedimentul procesual pe care acesta îl reprezintă în producerea de efecte juridice specifice împăcării părților, în ipoteza de excepție în care această instituție devine incidentă ca urmare a schimbării încadrării juridice a faptei, ulterior citirii actului de sesizare.

63. Așadar, remediul reprezentat de soluția Curții Constituționale nu poate să conștie decât într-o decizie interpretativă, care să reflecte interpretarea constituțională rezultată din coroborarea celor două texte penale, respectiv art.159 alin.(3) teza finală din Codul penal și art.386 din Codul de procedură penală, aceasta urmând să fie singura interpretare obligatorie, în virtutea art.147 alin.(4) din Constituție, în procesul de interpretare și aplicare a acestor dispoziții legale. Privite individual, fiecare dintre cele două texte corespund exigențelor de constituționalitate examinate în prezenta cauză, însă doar coroborate și aplicate în ipoteza schimbării încadrării juridice într-o faptă pretabilă împăcării părților, ulterior citirii actului de sesizare a instanței, acestea capătă, prin interpretare sistematică, valențe neconstituționale. Prin urmare, Curtea va pronunța o soluție prin care va constata că soluția legislativă cuprinsă în art.159 alin.(3) teza finală din Codul penal, care privește sintagma „și dacă are loc până la citirea actului de sesizare a instanței”, este constituțională numai în măsura în care nu se aplică în ipoteza schimbării încadrării juridice a faptei, ulterior citirii actului de sesizare a instanței, într-o infracțiune pentru care legea a prevăzut în mod expres că este posibilă împăcarea.

64. În condițiile în care prezenta decizie stabilește interpretarea constituțională a soluției legislative cuprinse în art.159 alin.(3) teza finală din Codul penal, în urma admiterii acestei excepții, Curtea constată că prevederile art.386 alin.(2) din Codul de procedură penală nu conțin, în sine, niciun element de neconstituționalitate, impunându-se, prin urmare, o soluție de respingere a acestei din urmă excepții, ca neîntemeiată, în raport cu criticile de neconstituționalitate formulate. Fiind vorba despre o interpretare sistematică a celor două texte de lege analizate prin prezenta excepție, interpretarea constituțională a dispozițiilor art.159 alin.(3) teza finală din Codul penal este suficientă pentru îndepărtarea viciului de neconstituționalitate constat și care vizează ipoteza schimbării încadrării juridice a faptei, ulterior citirii actului de sesizare a instanței, într-o infracțiune pentru care legea a prevăzut în mod expres că este posibilă împăcarea, astfel că nu este necesară nicio intervenție asupra instituției schimbării încadrării juridice a faptei, astfel cum este reglementată de art.386 din Codul de procedură penală.

65. Pentru considerentele expuse mai sus, în temeiul art.146 lit.d) și al art.147 alin.(4) din Constituție, precum și al art.1-3, al art.11 alin.(1) lit.A.d) și al art.29 din Legea nr.47/1992, cu unanimitate de voturi,

CURTEA CONSTITUȚIONALĂ

În numele legii

Decide:

1. Admite excepția de neconstituționalitate ridicată de Florin Iorgu Basarab în Dosarul nr.14461/245/2018 al Judecătorei Iași – Secția penală și constată că soluția legislativă cuprinsă în art.159 alin.(3) teza finală din Codul penal, care privește sintagma „și dacă are loc până la citirea actului de sesizare a instanței”, este constituțională numai în măsura în care nu se aplică în ipoteza schimbării încadrării juridice a faptei, ulterior citirii actului de sesizare a instanței, într-o infracțiune pentru care legea a prevăzut în mod expres că este posibilă împăcarea.

2. Respinge, ca neîntemeiată, excepția de neconstituționalitate ridicată de același autor în același dosar al aceleiași instanțe judecătorești și constată că dispozițiile art.386 alin.(2) din Codul de procedură penală sunt constituționale în raport cu criticile formulate.

Definitivă și general obligatorie.

Decizia se comunică celor două Camere ale Parlamentului, Guvernului și Judecătorei Iași – Secția penală și se publică în Monitorul Oficial al României, Partea I.

Pronunțată în ședința din data de 20 aprilie 2023.